

שיקולים בעריכת המתווה לקביעת הלכה בסוגיות מסכת עירובין והשפעתם על הפוסקים

מאת: אורי צור

ברוב סוגיות התלמוד הבבלי השונות ישנו משא-ומתן הנוגע לענייני הלכה. אך אין מטרת הסוגיא לקבוע את ההלכה כספרי הפסיקה אלא להציג ולשקף את השתלשלות פני הדברים בנושא הנדון. הקורא (הפוסק) צריך לקבל הכרעה לאור המצוי בסוגיא. אך האם הסוגיא אובייקטיבית? האם עורכי הסוגיא מציגים את כל החומר הרלוונטי לסוגיא? האם יש לעורכים שיקולים מסויימים בעלי השפעה להלכה? ואם כן, מהם? מטרת המאמר להציג לדוגמה שלוש סוגיות ממסכת עירובין בתלמוד הבבלי, שיש בהן שיקולים מצד עורכי הסוגיא שהשפיעו על הדרך לקביעת ההלכה באותן סוגיות, ואת מתווה העריכה בסוגיא שהובילו לדרך קביעת ההלכה בסוגיא. במקביל, לבחון את דברי הפוסקים בהכרעתם את ההלכה, ואופי נימוקיהם, קרי, האם הכרעתם אכן מבוססת על המתווה להלכה של העורכים לאור שיקוליהם השונים או מנימוקים אחרים שאינם מתחשבים בעריכת המתווה להלכה של העורכים.

הסוגיא הראשונה: פרוץ כעומד (טו ע"ב – טז ע"ב)

עורכי הסוגיא פתחו את הדיון על משנתנו בסוגיא בנושא: "פרוץ כעומד". כלומר, מה דין היקף מקום מסוים שחלקו הפרוץ שווה לחלקו הקיים לעניין עירוב, האם הוא ייחשב כפרוץ או כעומד וקיים?

כהערת אגב, יש לציין את השתלשלות המונח: "איתמר" בתחילת הסוגיא. עורכי הסוגיא כאן בבבלי גרסו בלי המונח: "איתמר" אלא רק: "פרוץ כעומד" ואת מחלוקת האמוראים רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, ורק אח"כ כשהסוגיא הועברה למסכת

אורי צור - ראש המחלקה למורשת ישראל במרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון. חוקר ומרצה בכיר לתלמוד במחלקה למורשת ישראל. קיבל תואר דוקטור בשנת 1996 מטעם אוניברסיטת תל-אביב בנושא: "שיקול הדעת בעריכת סוגיות במסכת עירובין בתלמוד הבבלי, פרקים א-ג". המחקר נתפרסם כספר: "אור ישראל", מטעם מכון הברמן למחקרי ספרות, לוד 1999.

סוכה (טו ע"א) – נאמר שם עם המונח: "דאתמר", ומהסוגיא בסוכה הועבר לגירסת הסוגיא בעירובין.^א

אולם לגופו של ענין, כל הנושא הזה: "פרוץ כעומד" ומחלוקת האמוראים: רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לכאורה מיותרים,^ב מפני שאפשר היה לפתוח את הסוגיא בדיון עם התייחסות ישירה לדברי המשנה הנידונה: "תנן ולא יהו פרצות יתירות על הבנין" ועם כל הדיוקים המצויים שם בסוגיא: "הא כבנין מותר... אבל כבנין מאי אסור" – ללא מחלוקת האמוראים.

יתירה מזו, גם אם כבר נוספה מחלוקת האמוראים – הרי שהיא יכלה להסתיים ב"תיובתא" על רב הונא בריה דרב יהושע וכשיטת רב פפא - פרוץ כעומד - כבר בתחילת הסוגיא, לאור הדיוק מן המשנה: "תנן ולא יהו פרצות יתירות על הבנין, הא כבנין - מותר".

אבל עורכי הסוגיא לא רצו לסיים כאן את הסוגיא, ולבטל את דברי רב הונא בריה דרב יהושע ב"תיובתא",^ג ולכן סיימו ב"קשיא"^ד - מהסיבות הבאות:

1. כדי שלא יוצר מצב שבו לכאורה רב הונא בריה דרב יהושע טועה בדבר משנה, משא"כ ביחס ל"תיובתא" על רב פפא מברייתא ("ת"ש: דפנות הללו") בסוף הסוגיא – הואיל והיא ברייתא - לא חששו מכך עורכי הסוגיא.^ה
2. עורכי הסוגיא בקשו להתוות את הדרך להלכה בסוגיא כשיטת אחד מהצדדים במחלוקת (רב הונא בריה דרב יהושע או רב פפא) באופן אובייקטיבי ומשכנע יותר.
3. כך מתאפשר לעורכי הסוגיא להמשיך ולפתח את המו"מ בסוגיא.^ו

לו היו מסיימים כבר בתחילת הסוגיא ב"תיובתא" על דברי רב הונא בריה דרב יהושע – לא היו יכולים להמשיך ולפתח את הסוגיא, וכך היתה מתקבלת סוגיא קצרה על דברי המשנה, ומזה רצו עורכי הסוגיא להימנע.

לאור כל האמור, דחו את הקושי: "תנן: ולא יהו פרצות יתירות על הבנין - הא כבנין מותר" - על דברי רב הונא בריה דרב יהושע בדיוק הבא: "אלא אימא אם בנין יתר על הפירצה - מותר, אבל כבנין מאי? – אסור?" דיוק זה שמתאים לשיטת רב הונא בריה דרב

^א ראה נ' עמינח, עריכת מסכתות סוכה ומועד קטן בתלמוד הבבלי, תל אביב תשמ"ט, עמ' 176-177.

^ב ראה יד דוד, עירובין, טו ע"ב, ד"ה: "ע"ב, איתמר".

^ג ראה חידושי הריטב"א, עירובין, מה' מ' גולדשטיין, עמ' קכב, ד"ה: "קשיא".

^ד ראה ד' הלבני, מקורות ומסורות, ביאורים בתלמוד, מסכתות עירובין ופסחים, ירושלים תשמ"ב, עמ' לח הע' 7 על יישוב לקשיא של בעל דברי למנצח לדוד.

^ה ראה גאון יעקב, עירובין, עמ' מד, ד"ה: "קשיא".

^ו ראה חידושי הריטב"א, שם; הלבני, שם.